

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. / Пер. с нем. В.С. Автономова, М.С. Любского, А.Н. Чепуренко / Общ. ред. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1982. С. 158-159. – 456 б.
2. Рассудовский В. Интеллектуальная собственность и инновационное предпринимательство // Российская юстиция, 1994. - №12. - С.10-13.
3. Амирханова И.В., Романкова В.А. Правовое обеспечение индивидуального предпринимательства: проблемы теории и практики: Учебное пособие. - Алматы: Қазақ университеті, 2003. - 209 с.
4. Мезрин Б.Н. О юридической природе риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты. Сб.учен.тр. - Свердловск, 1974. – 192 с.
5. Ойгензихт В.А. Проблема риска в гражданском праве (часть общая). - Душанбе: Ирфон, 1972. - 224 с.
6. Пастухин О.А. Категория риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты. Сб.учен.тр. - Свердловск, 1974. – 192 с.
7. Медынский В.Г., Скамай Л.Г. Инновационное предпринимательство: Учеб. пособие для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 589 с.
8. Ғылым туралы 2001 ж. 9 шілдедегі № 225-ІІ Қазақстан Республикасының Заңы// Параграф ақпараттық жүйесі
9. Каудыров Т.Е. Право интеллектуальной собственности по законодательству Республики Казахстан // Актуальные вопросы коммерческого законодательства в Республике Казахстан и практика его применения: Материалы семинаров. Т.1. – Алматы: Эдилет-Пресс, 1996. – С. 290-307.
10. Гальперин Л.Б., Михайлова Л.А. Интеллектуальная собственность: сущность и правовая природа // Советское государство и право. – 1991. - №12. - С.37-42.
11. Зиманов С.З. О понятиях в теории государства и права.// В кн.: Актуальные проблемы теории социалистического государства и права. – М.; 1974. - С.76-78.

Научная статья С.Р. Ермухаметовой посвящена по вопросам инноваций и инновационной деятельности по законодательству РК. Рассматривается соотношение инновации и интеллектуальной собственности, признаки инновационной деятельности и автором предлагается законодательно определить признаки инновационной деятельности.

С.К. Атаханова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ БАСТАУЫ РЕТІНДЕ

Қазақстан Республикасының Конституциясы елімізде қолданылып жүрген заңнаманың негізгі бастауы, тірегі болып табылады. Қолданыстағы салалық заңнама Конституция талаптарына сүйене отыра әрі қарай дамиды және өрби түседі. Соның ішінде еліміздің Конституциясы азаматтық іс жүргізу саласының да негізгі бастауы. Азаматтық іс жүргізу саласында Қазақстан Республикасының Конституциясының алатын орны мен атқаратын қызметін айқындау барысында, жалпы Конституцияның мәні мен маңызына тоқталып өтпей болмайды. Қазақстан Республикасының Конституциясы республикалық құрылыстың негізін, мемлекеттік билік жүйесін және Қазақстан мемлекеті мен оның азаматының қатынасын белгілейді. Адам және оның өмірін, құқықтары мен бостандықтарын Конституция мемлекеттің ең қымбат қазынасы деп танып, мемлекеттің сол үшін қызмет етуі тиістігін атап көрсетеді (1-баптың 1-тармағы).

Қазақстан Республикасының бұдан бұрынғы 1993 жылғы Конституциясымен салыстырғанда жаңа Конституция барынша жетілдірілген ішкі біртұтастығымен және қазіргі заманғы либералдық-демократиялық құндылықты толық баянды етумен барабар, еліміздің даму тенденцияларымен, мемлекет биліктерінің шегін белгілеп беруімен ерекшеленеді [1, 24-25 бб.]. Конституцияға барлық құқық салаларының бағыттары оның ішінде азаматтық іс жүргізуде негізделе отыра, жүзеге асырады. Қазақстан Республикасының Конституциясының ағымдағы заңнамада атқаратын рөліне байланысты еліміздегі оқулықтардың бірінде мынадай тұжырым берілген болатын: "Таким образом, Конституция Республики Казахстан, являясь юридической базой развития текущего законодательства, предопределяет содержание производных нормативных правовых актов. Объекты регулирования Конституции и текущего законодательства могут иметь точки соприкосновения, но не являются тождественными. В этой связи необходимо обратить внимание на основные аспекты разграничения объекта конституционного регулирования и текущего законодательства:

1) Конституция, являясь Основным законом общества и государства, актом высшей юридической силы, содержит учредительные, первичные нормы, закрепляющие основы конституционного строя республики, основы правового положения личности, основы правового статуса органов государства и местного самоуправления; а акты текущего законодательства воспроизводят, развивают и конкретизируют конституционные нормы;

2) нормы Конституции направлены на комплексное, всеохватывающее регулирование основополагающих общественных отношений; акты текущего законодательства регулируют лишь отдельные сферы (стороны) этих отношений;

3) Конституция закрепляет основные начала важнейших государственно-правовых институтов, устанавливает их фундамент; акты же текущего законодательства завершают нормативно-правовое оформление этих институтов;

4) Конституция в отличие от актов текущего законодательства, регулирующих зачастую процессуальные отношения, содержит материально-правовые нормы" [2, С. 87]. Бұл өте орынды пікір деп санаймыз.

Қазақстан Республикасының Конституциясындағы азаматтық іс жүргізудің негізгі талаптарын жалпы Конституцияда бекітілген принциптерден, сонымен қатар сот төрелігін жүзеге асыруға байланысты ұстанымдардан көре аламыз. Еліміздегі азаматтық іс жүргізу, негізінен демократиялық, гуманистік, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу, билікті бөлу, сот тәуелсіздігіне, жалпы азаматтық қоғаммен құқықтық мемлекеттің негізгі қағидаларына сәйкес жүзеге асуы қажет. Сонда ғана біз азаматтық іс жүргізудің дамыған елдерде қолданылатын, демократиялық үрдістердің деңгейіне жете аламыз. Бұл талаптардың сақталуы елімізді дамыған елу мемлекеттің деңгейіне көтеруге негіз болатын алғышарттардың бірі деп те санауға болады.

Жоғарыда айтып өткеніміздей, сот төрелігін жүзеге асыруға байланысты Конституцияда көрініс тапқан талаптар азаматтық іс жүргізудің де негізгі айқындаушы қағидаларын құрайды. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған Конституциясының 7-бөлімі, еліміздегі соттардың мәртебесі мен сот төрелігіне арналған. Конституцияның 77-бабында көрініс тапқан мына талаптар:

Судья сот төрелігін іске асыру кезінде тәуелсіз және Конституция мен заңға ғана бағынады.

Сот төрелігін іске асыру жөніндегі соттың қызметіне қандай да болсын араласуға жол берілмейді және ол заң бойынша жауапкершілікке әкеп соғады. Накты істер бойынша судьялар есеп бермейді.

Заңды қолданған кезде судья төмендегі принциптерді басшылыққа алуға тиіс:

1) адамның кінәлі екендігі заңды күшіне енген сот үкімімен танылғанша ол жасалған қылмысқа кінәлі емес деп есептеледі;

2) бір құқық бұзушылық үшін ешкімді де қайтадан қылмыстық немесе әкімшілік жауапқа тартуға болмайды;

3) өзіне заңмен көзделген соттылығын оның келісімінсіз ешкімнің өзгертуіне болмайды;

4) сотта әркім өз сөзін тыңдатуға құқылы;

5) жауапкершілікті белгілейтін немесе күшейтетін, азаматтарға жаңа міндеттемелер жүктейтін немесе олардың жағдайын нашарлататын заңдардың кері күші болмайды. Егер құқық бұзушылық жасалғаннан кейін ол үшін жауапкершілік заңмен алынып тасталса немесе жеңілдетілсе, жаңа заң қолданылады;

6) айыпталушы өзінің кінәсіздігін дәлелдеуге міндетті емес;

7) ешкім өзіне-өзі, жұбайына (зайыбына) және заңмен белгіленген шектегі жақын туыстарына қарсы айғақ беруге міндетті емес. Діни қызметшілер өздеріне сеніп сырын ашқандарға қарсы куәгер болуға міндетті емес;

8) адамның кінәлі екендігі жөніндегі күдік айыпталушының пайдасына қарастырылады;

9) заңсыз тәсілмен алынған айғақтардың заңды күші болмайды. Ешкім өзінің жеке мойындау негізінде ғана сотталуға тиіс емес;

10) қылмыстық заңды ұқсастығына қарай қолдануға жол берілмейді. Конституциямен белгіленген сот төрелігінің принциптері

Республиканың барлық соттар мен судьяларына ортақ және бірыңғай болып табылады [3, 29 б.]. Міне, мұның барлығы азаматтық іс жүргізу саласында соттың басшылыққа алатын және өз қызметінде пайдаланатын қағидалары болып табылады.

Қазақстан Республикасының Конституциясы, азаматтық іс жүргізу саласындағы демократиялық талаптардың барлық мүмкіндіктерін, оның негіздерін орнықтырған басты құқықтық құжат. Конституция талаптарының негізгі идеялық өзегін бұзбай әрі қарай өрбіту, қолданыстағы заңнаманың басты міндеті болып табылады. Заң шығарушы әрқашан да осы жағдайға үлкен мән беруі қажет. Сонда ғана біз азаматтық іс жүргізудің конституциялық талаптарын қамтамасыз еткен боламыз.

Қорыта келгенде айтарымыз, Қазақстан Республикасының Конституциясы азаматтық іс жүргізу саласында жариялық, демократиялық принциптерді бекіткен негізгі заң болып табылады.

1. Қазақстан Республикасының Конституциясының түсіндірме сөздігі. - Алматы: Жеті жарғы, 1996. - 368 б.

2. Конституционное право Республики Казахстан: Учебник / Сост. А.Т. Ащеулов. - Алматы: КазГЮА, 2001. - 656 с.

3. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы: Юрист 2004. - 36 б.

В данной статье раскрывается потенциал Конституции Республики Казахстан, в сфере гражданского судопроизводства.

The potential Constitution of the Republic of Kazakhstan is discovered in this article in the sphere of the civil proceedings

Б.А. Бигалиев

ТАУАР БЕЛГІЛЕРІ МЕН ЖОСЫҚСЫЗ БӘСЕКЕ АРАҚАТЫНАСЫ ТУРАЛЫ БІРЕР ОЙ

Қаншалықты дүниежүзілік дағдарыс кезеңі болса да Қазақстанның экономикасы – нарықтық экономикадағы елдерде әрекет еткен үлгіден айрықша ерекшеленетін, экономикамен құқықтың өзіндік байланысын негіздейтін экономика. Экономика бәсекелестік және оған қарама-қарсы жосықсыз бәсекелестік институттарының қатар дамуында жекелеген институттардың сұрақтарын құқықтық тұрғыдан бекітумен анықталады.

Ғылыми-техникалық прогресті дамытуға талпыну еліміздің негізгі көрсеткіші болып табылады және адамның интеллектуалдық қызметінің әртүрлі аясындағы ішкі танымдық және материалдық өндірісі үлкен маңызға ие болуда. Біздің қарастырғалы отырған тауар белгісі туралы ойларымыз азаматтық құқықтың объектілерінің бірі болып табылатын азаматтық айналымға қатысушыларды дараландыру құралдары.

Азаматтық айналымға қатысушыларды дараландыру құралдары ретінде фирмалық атау, тауар белгісі және тауардың шыққан жерінің атауы қарастырылады.

Заңды тұлғаның ресми бланкілерде, баспа басылымдарында, жарнамаларда, маңдайша жазуларда, анықтамалықтарда, шоттарда, тауарлар мен олардың қорабында және заңды тұлғаны даралауға қажетті өзге де жағдайларда фирмалық атауды пайдалануға айрықша құқығы бар.

Қазақстан Республикасының нарықтық қатынастарға бет бұруы интеллектуалдық қызмет нәтижелерін пайдалану және қорғаумен байланысты қоғамдық қатынастардың құқықтық базасының бағытын қайта құру қажеттігін бекітті.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 1024-бабының 3-пунктіне сәйкес, тауар белгісіне құқық куәлікпен куәландырылады, ал 1025-баптың 1-пунктіне сәйкес, тауар белгісіне құқық иесінің өзіне тиесілі белгілерді қолдануға және билік етуге айрықша құқығы бар.

Сонымен қатар «Авторлық және сабақтас құқықтар туралы» заңның 43-бабына сәйкес, тауар таңбасын немесе тауар шығарылған жер атауын немесе араласып кеткен дәрежеге дейін олармен ұқсас белгілерді біртектес тауарлар мен қызметтерге қатысты, ал жалпы жұртқа белгілі тауар таңбасы болғанда - кез келген тауарлар мен қызметтерге қатысты азаматтық айналымға рұқсатсыз енгізу тауар таңбасының немесе тауар шығарылған жер атауын пайдалану құқығы иесінің айрықша құқығын бұзу болып танылады.

Заңның бұл нормаларынан шығатын қорытынды, тауар белгісін заңсыз қолдану дегеніміз - тауар белгісін уәкілетті органның келісімінсіз немесе нақты құқықты иеленушінің келісімінсіз, тиісінше емес қолдану негізінде тұтынушыларды сол тауарды (жұмысты, қызметті) сатушы, өндіруші туралы адасушылыққа әкеліп соқтыру. Біздің ойымызша, аталған заңдарымызда тауар белгісін заңсыз қолдану анықтамасы берілуі тиіс және осы анықтаманы енгізуді ұсынамыз.

Кейбір жағдайларда тауар белгісін заңсыз пайдалану кезінде контрафактік өнім азаматтық айналымға енеді. Контрафактік өнім нарықтық қатынастардың жекелеген субъектілерінің тұтынушыларды адасушылыққа әкеліп соқтыру үшін шығаратын өнімдері.

Азаматтық кодексіміздің 1020-бабының 1-пунктіне сәйкес, заңды тұлғаның ресми бланкілерде, баспа басылымдарында, жарнамаларда, маңдайша жазуларда, анықтамалықтарда, шоттарда, тауарлар мен олардың қорабында және заңды тұлғаны даралауға қажетті өзге де жағдайларда фирмалық атауды пайдалануға айрықша құқығы бар.

Қазақстан Республикасының «Авторлық және сабақтас құқықтар туралы» заңының 14-бабының 2-пунктіне сәйкес, авторлық құқық немесе сабақтас құқықтар объектісінің контрафактілік данасы - жасалуы, таратылуы немесе өзгедей пайдаланылуы авторлық құқық және сабақтас құқықтардың бұзылуына әкеп соғатын туындының, жазылған орындаушылықтың, фонограмманың, эфирлік және кәбiлдiк хабар тарату ұйымдары хабарының данасы. Құқық иеленушінің рұқсатынсыз құқықтарды басқару туралы ақпараты жойылған немесе өзгертілген, немесе объектілерді қорғаудың техникалық әдістерін айналып өтуге мүмкіндік беретін заңсыз пайдаланылатын құрылғылардың көмегімен жасалған авторлық құқықтың және сабақтас құқықтардың объектілері де контрафактілік болып танылады.